

ТЕХНИКУМ О‘QUVCHILARIDA NUTQ MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION METODLARNING ROLI

FARG’ONA VILOYATI O‘ZBEKISTON TUMANI
4-SONLI TEXNIKUMNING ONA TILI VA ADABIYOT FANI
O‘QITUVCHILARI
HILOLA XAZRATQULOVA
ABDULLAYEVA GULNORAXON

Annotatsiya

Mazkur maqolada texnikum o‘quvchilarida nutq madaniyatini rivojlantirishning nazariy-pedagogik asoslari hamda bu jarayonda innovatsion o‘qitish metodlarining o‘rni tahlil qilinadi. Nutq madaniyati o‘quvchilarning kasbiy va ijtimoiy faoliyatga tayyorgarligini belgilovchi muhim omil sifatida qaraladi. Tadqiqot davomida interaktiv yondashuvlar, loyihaviy ta’lim, muammoli vaziyatlar asosida o‘qitish hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning nutq rivojiga ta’siri ochib beriladi. Shuningdek, innovatsion metodlarning o‘quvchilarda kommunikativ kompetensiya, mustaqil fikrlash va ijtimoiy faollikni shakllantirishdagi ahamiyati yoritiladi.

Kalit so‘zlar: nutq madaniyati, innovatsion metodlar, texnikum ta’limi, kommunikativ kompetensiya, interaktiv ta’lim, pedagogik texnologiya

Kirish

Bugungi kunda ta’lim tizimi oldida turgan dolzarb vazifalardan biri — jamiyat ehtiyojlariga mos, raqobatbardosh hamda muloqotga kirisha oladigan mutaxassislarni tayyorlashdir. Texnikum ta’limi o‘quvchilarni nafaqat kasbiy faoliyatga, balki ijtimoiy hayotga ham tayyorlaydi. Shu sababli ularning nutq madaniyatini rivojlantirish muhim pedagogik vazifa hisoblanadi.

Nutq madaniyati til me'yorlariga rioya qilgan holda fikrni aniq, mantiqiy va ta'sirchan ifodalash ko'nikmalarini o'z ichiga oladi (Mahmudov, 2018). Mazkur sifatlar o'quvchilarning kelajakdagi kasbiy muloqotida muhim o'rin tutadi. Zamonaviy pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'quvchi faolligiga asoslangan innovatsion metodlar nutq ko'nikmalarini samarali rivojlantiradi (Tolipov & Usmonboyeva, 2016).

Nutq madaniyatining pedagogik mohiyati

Nutq madaniyati shaxsning umumiy madaniyat darajasini ifodalovchi mezon bo'lib, til birliklaridan maqsadga muvofiq foydalanish qobiliyatini bildiradi. Mahmudovning ta'kidlashicha, nutq madaniyati adabiy til me'yorlariga amal qilish, uslubiy aniqlik va mantiqiy izchillikni talab etadi (Mahmudov, 2018).

Texnikum o'quvchilari uchun bu ko'nikmalar ayniqsa muhim, chunki ular kelajakda kasbiy muhitda muloqot olib boradi. Shuning uchun nutq madaniyatini shakllantirish ta'lim jarayonining uzviy qismi bo'lishi lozim.

Innovatsion metodlarning didaktik asoslari

Innovatsion metodlar ta'lim jarayonida o'quvchini faol subyekt sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Ishmuhamedov innovatsion pedagogik texnologiyalar o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishini alohida ta'kidlaydi (Ishmuhamedov, 2019).

Bunday metodlar quyidagi xususiyatlarga ega:

- muloqotga asoslanishi
- muammoli vaziyatlar yaratishi
- ijodiy fikrlashni rag'batlantirishi
- o'quvchi mustaqilligini oshirishi

Interaktiv metodlar va nutq rivoji

Interaktiv metodlar nutq madaniyatini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Guruhli muhokamalar, bahs-munozaralar va rolli o'yinlar o'quvchilarning og'zaki nutqini faollashtiradi. Yo'ldoshevning fikriga ko'ra, interaktiv metodlar o'quvchilarning fikr bildirish va dalillash ko'nikmalarini rivojlantiradi (Yo'ldoshev, 2017).

Bunday faoliyat jarayonida o'quvchilar o'z fikrini erkin ifodalaydi, suhbatdoshni tinglashni o'rganadi hamda mantiqiy nutq tuzishga odatlanadi.

Loyihaviy ta'limning ahamiyati

Loyihaviy ta'lim o'quvchilarning nutqiy mustaqilligini rivojlantiradi. Loyiha tayyorlash jarayonida o'quvchi ma'lumot to'playdi, uni tahlil qiladi va auditoriya oldida himoya qiladi. Bu esa nutqni rejalashtirish va omma oldida chiqish qilish ko'nikmalarini mustahkamlaydi (Tolipov & Usmonboyeva, 2016).

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va nutq faoliyati

AKT vositalari ta'lim jarayonida nutq madaniyatini rivojlantirish uchun yangi imkoniyatlar yaratadi. Elektron taqdimotlar, audio-video yozuvlar va onlayn platformalar o'quvchilarning nutqini tahlil qilish va takomillashtirish imkonini beradi (Ziyomuhamedov, 2020).

Innovatsion metodlarning psixologik ta'siri

Innovatsion metodlar asosida tashkil etilgan darslar o'quvchilarda o'ziga ishonch va muloqotga kirishish faolligini oshiradi. Pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, qo'llab-quvvatlovchi ta'lim muhiti nutqiy to'siqlarni kamaytiradi va o'quvchilarni faol fikr almashishga undaydi (Ishmuhammedov, 2019).

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, texnikum o'quvchilarida nutq madaniyatini rivojlantirish zamonaviy ta'lim tizimining muhim va ajralmas yo'nalishlaridan biridir. Nutq madaniyati nafaqat til me'yorlarini egallash, balki o'quvchilarning ijtimoiylashuvi, kasbiy tayyorgarligi va shaxsiy kamolotida ham muhim omil sifatida namoyon bo'ladi. Texnikum bitiruvchilarining kelgusida turli kasbiy muhitlarda faoliyat yuritishini inobatga olsak, ularning ravon, aniq va mantiqiy nutqga ega bo'lishi raqobatbardoshlikni ta'minlovchi asosiy ko'nikmalardan biridir.

Maqolada tahlil qilingan innovatsion o'qitish metodlari nutq madaniyatini shakllantirishda yuqori samaradorlikka ega ekanligi asoslandi. Xususan, interaktiv

metodlar o'quvchilarning og'zaki nutqini faollashtirib, erkin fikr bildirish, bahs-munozarada ishtirok etish va o'z nuqtai nazarini asoslash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Loyihaviy ta'lim esa o'quvchilarning nutqiy mustaqilligini oshirib, axborotni izlash, tahlil qilish va omma oldida taqdim etish malakasini shakllantiradi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish esa nutq ustida individual ishlash, o'z-o'zini nazorat qilish va nutqiy xatolarni tahlil etish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Shuningdek, innovatsion metodlarning psixologik jihatdan ham ijobiy ta'sir ko'rsatishi aniqlandi. Faol va qo'llab-quvvatlovchi ta'lim muhiti o'quvchilarda o'ziga ishonch, tashabbuskorlik va muloqotga kirishish faolligini oshiradi. Bu esa nutqiy to'siqlarni kamaytirib, o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini izchil rivojlantiradi.

Umuman olganda, texnikum ta'limida ona tili va adabiyot fanlarini o'qitishda innovatsion metodlardan tizimli va maqsadga muvofiq foydalanish o'quvchilarning nutq madaniyatini yuksaltirishning samarali yo'li hisoblanadi. Kelgusida mazkur yo'nalishda amaliy tajribalar asosida metodik tavsiyalar ishlab chiqish va ularni ta'lim jarayoniga keng joriy etish muhim ilmiy-pedagogik vazifa bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mahmudov N. (2018). Ona tili va nutq madaniyati. Toshkent: O'qituvchi.
2. To'xliyev B. (2015). Adabiyot o'qitish metodikasi. Toshkent.
3. Ishmuhammedov R. (2019). Innovatsion pedagogik texnologiyalar. Toshkent.
4. Tolipov O'., Usmonboyeva M. (2016). Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. Toshkent.
5. Yo'ldoshev J. (2017). Interaktiv ta'lim metodlari. Toshkent.
6. Ziyomuhammedov B. (2020). Ta'lim texnologiyalari. Toshkent.
7. Abduqodirov A. (2014). Ta'lim jarayonida axborot texnologiyalari. Toshkent.
8. Karimov I.A. (2008). Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. Toshkent.
9. Qosimov B. (2012). Nutq madaniyati asoslari. Toshkent.
10. Shodmonov E. (2019). Pedagogik innovatsiyalar. Toshkent.

11. Brown H. D. (2007). Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy. Pearson.
12. Harmer J. (2007). How to Teach English. Longman.
13. Richards J. C. (2006). Communicative Language Teaching Today. Cambridge University Press.
14. Scrivener J. (2011). Learning Teaching. Macmillan.
15. Hattie J. (2009). Visible Learning. Routledge.
16. Brookhart S. (2008). How to Give Effective Feedback to Your Students. ASCD.
17. Black P., Wiliam D. (1998). Assessment and Classroom Learning. Assessment in Education.
18. Shute V. (2008). Focus on Formative Feedback. Review of Educational Research.
19. Nicol D., Macfarlane-Dick D. (2006). Formative Assessment and Self-Regulated Learning. Studies in Higher Education.
20. Sadler D. R. (1989). Formative Assessment and the Design of Instructional Systems. Instructional Science.
21. Hyland K. (2003). Second Language Writing. Cambridge University Press.
22. Lightbown P., Spada N. (2013). How Languages are Learned. Oxford University Press.